

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านผาสุก อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
2. หลักสูตรแบบบูรณาการ
 - 2.1 ความหมายของหลักสูตรบูรณาการ
 - 2.2 ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการ
3. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผลหลักสูตร
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “ หลักสูตร ” มีความหมายแตกต่างกันหลายความหมายตามบริบทที่ใช้ซึ่ง Beauchamp (1981) ได้จำแนกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล

2. หลักสูตร หมายถึง ระบบการดำเนินงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร และกระบวนการประเมินหลักสูตร

3. หลักสูตร หมายถึง ศาสตร์สาขาหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้ในสถาบันการศึกษาระดับสูง

สังค อุทรานันท์ (2532: 9 – 16) ได้สรุปคำนิยามไว้มากมายหลายลักษณะโดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปถึง 8 ประเภท ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชาเนื้อหาสาระที่ใช้สอน
2. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่เด็ก
3. หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอน
4. หลักสูตร คือ สิ่งที่สังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ
5. หลักสูตร คือ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร คือ ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
7. หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน
8. หลักสูตรในความหมายอื่น ๆ เช่น หลักสูตรอำพราง (Hidden Curriculum) ได้แก่

ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ อันเกิดขึ้นโดยไม่คาดหมายหรือไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า จากคำนิยามหลักสูตรที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า หลักสูตรคือประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมด ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมถึงการร่างหลักสูตรขึ้นใหม่และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วย ซึ่งควรพิจารณาหลักสูตรทั้งระบบ คือ การจัดทำเอกสารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่ได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอ คือ หลักเหตุผลของ Tyler (1949) เริ่มด้วยการกำหนดปัญหาพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. ความมุ่งประสงค์ทางการศึกษา (Educational Purpose) ที่สถาบันการศึกษาต้องการให้บรรลุมีอะไรบ้าง
2. การที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั้นจะต้องจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง
3. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experience) เหล่านี้สามารถจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะทราบได้อย่างไรว่าได้บรรลุตามความประสงค์นั้น ๆ

Taba (1962 :12) มีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรคล้ายกับของ Tyler ซึ่งเป็นผู้ทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตรประกอบด้วยข้อความของจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งเป็นตัวกำหนดการคัดเลือกและการจัดเนื้อหา” นอกจากนี้ยังกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นหลักการพื้นฐานของหลักสูตรว่า อย่างน้อยได้แก่ ผู้เรียน กระบวนการเรียน ความต้องการของสังคม วัฒนธรรม และเนื้อหาวิชา

ในการพัฒนาหลักสูตร จึงต้องวิเคราะห์สภาพสังคมและวัฒนธรรม ศึกษาลักษณะผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนวิเคราะห์ธรรมชาติของความรู้ เพื่อใช้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร Taba ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาเอกสารหลักสูตรเป็นลำดับขั้น โดยไม่รวมการใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรไว้ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 วิจัยัยความต้องการ

ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาสาระ

ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหาสาระ

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 7 พิจารณาว่าประเมินอะไร ด้วยวิธีการและเครื่องมืออะไร

นอกจากนี้ Ornstein (1993) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเพิ่มเติมจาก Taba โดยรวมการใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตรไปด้วย ดังนี้

องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมี 4 ประการคือ

1. จุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การจัดการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักสูตรทั้ง 4 ประการดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้องค์ประกอบทั้ง 4 มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน แต่ละรายละเอียดที่จะนำเสนอ ดังนี้

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีผู้กล่าวถึงพอสรุปได้ดังนี้

McNeil (1981) ได้แบ่งรูปแบบการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบของการวิเคราะห์ความต้องการความจำเป็น (Needs Assessment Model) เป็นการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นทางการศึกษา คือ สภาพซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างพฤติกรรม ทักษะที่ต้องการให้เกิดขึ้น และที่นักเรียนมีอยู่จริง เป็นรูปแบบที่นิยมมากรูปแบบหนึ่งในการกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายในการศึกษา

รูปแบบที่ 2 รูปแบบของนักอนาคตนิยม (The Futurist Model) โดยมีพื้นฐานมาจากความตระหนักว่าโลกในอนาคตจะมีความแตกต่างจากปัจจุบันมากและสังคมต้องการคนรุ่นใหม่ ดังนั้นการเตรียมคนเพื่อสังคมอนาคตนั้น จำเป็นต้องพัฒนาจุดมุ่งหมายปลายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการจำเป็นในอนาคต และมีความเฉพาะเจาะจง สามารถนำไปใช้ได้

รูปแบบที่ 3 รูปแบบที่ใช้หลักเหตุผล (The Rational Model) เกิดขึ้นจากหลักเหตุผลของ Taba (1949) ซึ่งได้ตั้งคำถามพื้นฐาน 4 ข้อ เกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือก การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุแล้ว รูปแบบนี้บางที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า รูปแบบจุดมุ่งหมายปลายทางและวิถีทาง (End – Means Approach) ตามรูปแบบนี้ แหล่งข้อมูลที่สำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายคือ ผู้เรียน สภาพสังคม ธรรมชาติของเนื้อหาสาระ เมื่อได้จุดมุ่งหมายชั่วคราวแล้วจึงผ่านการกลั่นกรองด้วยปรัชญาและจิตวิทยา เพื่อให้ได้จุดมุ่งหมายที่แท้จริง

รูปแบบที่ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอาชีพหรือการฝึกอบรม (The Vocational or Training Model) ใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับความต้องการทางด้านกำลังคน หรือ การจ้างงาน และในการกำหนดสมรรถภาพเฉพาะที่ต้องสอน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในอาชีพนั้นๆ ได้ การกำหนดจุดมุ่งหมายด้วยรูปแบบนี้ มักใช้ในหลักสูตรวิชาชีพหรือหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาทางช่างเทคนิคต่าง ๆ

เมื่อกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา สจ๊วต อูทรานันท์ (2532 :199) ได้ทำตารางจำแนกจุดมุ่งหมายตามระดับและขอบเขตของการใช้ จากระดับกว้างไปสู่ระดับที่แคบเฉพาะเจาะจง

ซึ่งสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายทั่วไป (General) ในระดับชาติ คำศัพท์ที่ใช้คือ จุดหมาย หรือจุดมุ่งหมาย (Aim) และเป้าประสงค์ (Goal) เป็นนโยบายการศึกษาของรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษา

จุดมุ่งหมายเฉพาะ (Specific) ในระดับสถาบัน คำศัพท์ที่ใช้คือ ความมุ่งหมาย (Purpose) เป้าหมาย (Target) เป็นความมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา เป้าหมายของโครงการ

Tyler (1949) เสนอว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายนั้น ให้เสนอข้อมูล 2 ด้านคือ

1. พฤติกรรม ได้แก่ ชนิดของพฤติกรรมที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน
2. เนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาวิชา

Davies (1976) เสนอให้มีการกำหนดจุดประสงค์อย่างชัดเจน โดยชี้ว่าการกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน จะช่วยให้สามารถประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน องค์ประกอบในการกำหนดจุดประสงค์มี 3 ด้าน ดังนี้

1. พฤติกรรม กำหนดพฤติกรรมปลายทางโดยใช้ชื่อเรียกชนิดพฤติกรรมซึ่งแสดงว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย การกำหนดพฤติกรรมที่แน่นอนนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ด้านตามที่ Tyler (1949) เสนอไว้ คือ พฤติกรรมและเนื้อหา

2. เงื่อนไข การทำให้พฤติกรรมที่ต้องการมีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอธิบายเงื่อนไขสำคัญที่จะเกิดพฤติกรรมนั้น เงื่อนไขในการแสดงพฤติกรรมแบ่งได้ 5 ประเภท คือ

- 2.1 ขอบเขตของปัญหาที่นักเรียนต้องแก้
- 2.2 ขอบเขตของวิธีการที่จะบรรลุถึงคำตอบ
- 2.3 เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ที่จะต้องใช้
- 2.4 เงื่อนไขของสิ่งแวดล้อม เช่น การแก้ปัญหานั้นทำที่บ้าน ห้องสมุด ห้องเรียน หรือห้องปฏิบัติการ
- 2.5 เงื่อนไขทางกายภาพ

1. มาตรฐาน กำหนดเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการแสดงออกที่ยอมรับได้ โดยอธิบายว่า ผู้เรียนต้องแสดง หรือปฏิบัติพฤติกรรมให้ได้ดีในระดับใด การกำหนดมาตรฐาน สามารถทำได้ใน 3 ลักษณะคือ

- 1.1 ปริมาณ สัดส่วน หรือร้อยละของปัญหาที่นักเรียนจะต้องทำให้บรรลุผลสำเร็จ
- 1.2 คุณภาพของผลงานที่นักเรียนทำ อยู่ในระดับใด
- 1.3 ระยะเวลาที่แน่นอน

ในด้านการจัดแบ่งประเภทของจุดมุ่งหมาย มีผู้จัดแบ่งไว้หลายลักษณะดังนี้

Bloom (1972) แบ่งจุดประสงค์การศึกษาออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า
2. จิตพิสัย (Affective Domain) ประกอบด้วย การรับรู้ การตอบสนอง การประเมินคุณค่า การจัดระเบียบและลักษณะโดยพิจารณาคุณค่า
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวตอบสนอง การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ความสามารถรับรู้ ความสามารถทางกาย การเคลื่อนไหวอย่างมีทักษะ และการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง

Gagne และ Briggs (1978) ได้แบ่งจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. ทักษะทางสติปัญญา (Intellectual Skills) เป็นความสามารถในการเข้าใจสิ่งแวดล้อม
2. วิธีการคิด (Cognitive Strategies) ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา
3. ข้อมูลทางภาษา (Verbal Information) ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ
4. ทักษะทางกาย (Motor Skill) ได้แก่ ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย
5. ทักษะคติ (Attitude) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิดเห็น

Mager (1984) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. Audience จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ดีจะกำหนดว่า ผู้เรียนสามารถที่จะ.....
2. Behavior จุดประสงค์การเรียนรู้มักจะกล่าวว่า ผู้เรียนคาดหวังว่าเขาสามารถที่จะทำอะไรได้ บางครั้งจุดประสงค์จะอธิบายถึงผลิตผลหรือประสิทธิผลของการกระทำ
3. Condition จุดประสงค์การเรียนรู้มักจะบรรยายถึงสถานการณ์ที่สำคัญ ภายใต้ผลงานหรือการปฏิบัติที่ปรากฏ
4. Degree จุดประสงค์การเรียนรู้บรรยายถึงมาตรฐานของผลงานที่เป็นที่ยอมรับ โดยการบรรยาย ถึงวิธีการที่ดีของผู้เรียนที่จะต้องปฏิบัติให้ถึงระดับที่ถือว่าเป็นที่ยอมรับได้

การคัดเลือกและจัดเนื้อหา

การคัดเลือกและจัดเนื้อหาเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นรองจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ จะเป็นสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องมิติต่าง ๆ ของการคัดเลือกและการจัดเนื้อหา ซึ่งในการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาหลักสูตรนั้น มีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาโดยวิธีการค้นคว้า (Identifying Content through Research) เป็นการกำหนดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น โดยมีพื้นฐานทางทฤษฎี รายงาน เอกสาร ที่มีผู้ได้ศึกษาไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาเนื้อหา
2. กำหนดเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (Identifying Content with an Expert) ดำเนินการ โดยวิธีถามผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ผู้เชี่ยวชาญจะให้ข้อมูลที่มีคุณค่าแก่นักพัฒนาหลักสูตรเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีทัศนคติที่กว้างไกลในเรื่องนั้น และเข้าใจความสัมพันธ์ของเนื้อหา วิธีนี้จะช่วยประหยัดเวลาในการศึกษา

3. กำหนดเนื้อหาโดยผู้ร่วมงาน (Identifying Content by Participants) วิธีนี้คณะทำงานหลักสูตรก็คือผู้เชี่ยวชาญนั่นเอง โดยอาจจะศึกษาว่าเนื้อหาอะไรที่มีอยู่แล้วจากการสอบถามผู้ร่วมงาน คณะผู้ทำงานจะต้องทำการสังเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมได้ วิธีนี้เหมาะในกรณีที่ยังไม่มีทฤษฎีและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

4. กำหนดเนื้อหาโดยวิธีสังเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Identifying Content through Needs Assessment) เป็นการกำหนดเนื้อหาในกรณีไม่มีหลักสูตรอยู่ก่อน นักพัฒนาหลักสูตรมักจะมีคำถามว่าควรจะเริ่มต้นที่จุดใด การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น เป็นวิธีประชาธิปไตยที่สุดในการคัดเลือกเนื้อหา เป็นกระบวนการที่หลายฝ่ายมีโอกาสเข้าร่วม เช่น การสัมภาษณ์ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปกครอง นักเรียน นักการเมือง ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับปัญหาที่บุคคลเหล่านี้ประสบและต้องการที่จะแก้ไข หลังจากที่ได้รับรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายแล้วก็จะหาข้อยุติโดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง (Wolf และ Schave, 1984)

McNeil (1981) ได้เสนอเกณฑ์ในการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ 5 เกณฑ์ คือ

1. เกณฑ์ทางปรัชญา โดยที่ค่านิยมพื้นฐานสำคัญของการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ นักพัฒนาหลักสูตรมักจะต้องเผชิญกับทางเลือกต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งการเลือกของการพัฒนาหลักสูตรย่อมสะท้อนถึงค่านิยมที่ยึดถือ

2. เกณฑ์ทางด้านจิตวิทยา โดยที่นักจิตวิทยาเชื่อในการเรียนรู้จะเกิดขึ้นดีที่สุดในได้อย่างไร ดังนั้นจึงใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ในการตัดสินใจว่าจะยอมรับกิจกรรมหรือไม่

3. เกณฑ์ทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้จากการศึกษาตัวแปรต่างๆ และกระบวนการสอนที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

4. เกณฑ์ทางด้านนโยบาย โดยถือว่าการปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าการพิจารณาตัวแปรอื่น

5. เกณฑ์การปฏิบัติ ในระดับมหัพภาพ (Macro Level) จะใช้เศรษฐกิจเป็นตัวพิจารณาว่าควรใช้กิจกรรมใดหรือไม่ ในระดับจุลภาค (Micro Level) จะคำนึงถึงการนำไปใช้ เช่น ความปลอดภัยและความคงทน เป็นตัวแปรในการพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรม

Ornstein and Hunkins (1993) ได้กำหนดการคัดเลือกและการจัดเนื้อหา ดังนี้

1. Scope หมายถึง ขอบข่ายเนื้อหาที่เรียนในแต่ละระดับชั้น โดยยึดหลักสำคัญ คือ ความกว้างและความลึกของเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความเชื่อถือได้และน่าสนใจ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

2. Integration หมายถึง การบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันในแนวนอน (Horizontal Organization) คือ ในแต่ละระดับชั้นควรจัดสอนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ มากน้อยเพียงใดและแนวตั้ง (Vertical Organization) คือ จะเรียบเรียงอะไรก่อนหลังในแต่ละชั้นเรียน

3. Sequence หมายถึง การเรียงลำดับเนื้อหา ก่อนหลัง การจัดช่วงลำดับในแนวตั้ง ควรจัดจากง่าย – ยาก โกลัศัณ្ញ – โกลัศัณ្ញ รูปธรรม – นามธรรม ตัวอย่าง กฏ หรือ กฏ ตัวอย่าง ส่วนรวม ส่วนย่อย หรือ ส่วนย่อย – ส่วนรวม เรียงลำดับเหตุการณ์และต้องพิจารณาในเรื่องเหล่านี้คือ

3.1 วุฒิภาวะของผู้เรียน (The Maturity of the Learner)

3.2 ความสนใจของผู้เรียน (The Interest of the Learner)

3.3 ความพร้อมของผู้เรียน (The Readiness of the Learner)

3.4 ความยากของบทเรียน (The Difficulty of the Items to the Learner)

3.5 ความสัมพันธ์ของเนื้อหา (The Relationship between Item)

3.6 ความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็น (Prerequisite-skills Needed in Each Case)

4. Continuity หมายถึง ความต่อเนื่องของเนื้อหาในแนวตั้งคือ การสอนซ้ำเรื่องเดียวกัน แต่เนื้อหาจะเข้มข้นและสมบูรณ์ในแต่ละชั้น

5. Articulation and Balance หมายถึง ความต่อเนื่องระหว่างระดับ ระหว่างชั้น เนื้อหา มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ผู้เรียนเรียนแล้วมีร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สอดคล้องสมดุลกันคือ มีเพลงหรือกิจกรรมอื่นประกอบ

การคัดเลือกและจัดเนื้อหาอาจใช้รูปแบบของหลักสูตรเป็นหลัก เพราะรูปแบบของหลักสูตรจะสะท้อนแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรต่อหลักสูตรนั้น Saylor, Alexander and Lewis (1981) ได้แบ่งลักษณะรูปแบบของหลักสูตรออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. การยึดเอาเนื้อหาวิชาหรือสาขาวิชาเป็นหลัก
2. การยึดเอาความต้องการและความสนใจเป็นหลัก
3. การยึดเอากิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก
4. การยึดเอาทักษะกระบวนการเป็นหลัก
5. การยึดเอาสมรรถภาพเป็นหลัก

การจัดเนื้อหาสาระเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะจัดในรูปแบบใดย่อมต้องให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา จุดเน้นของการจัดการศึกษา รูปแบบของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลอีกด้วย อย่างไรก็ตามไม่มีรูปแบบการจัดหลักสูตรใดที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้ดีโดยตลอด การจัดหลักสูตรโดยทั่วไปจึงมีการจัดเนื้อหาสาระหลาย ๆ รูปแบบผสมผสานกันให้เหมาะสมกับสภาพของเนื้อหา สาระ หรือศาสตร์ในสาขาวิชาเหล่านั้น

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรไว้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ช่วงชั้นที่ 1 คือ ป.1 – ป.3 ช่วงชั้นที่ 2 คือ ป.4 – ป.6 ช่วงชั้นที่ 3 คือ ม.1-ม.3 และช่วงชั้นที่ 4 คือ ม.4 – ม.6 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ จุดหมายของหลักสูตรมีอยู่ 9 ประการ ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา

มีความสุข มีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ในแต่ละกลุ่มสาระ จะกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระ และมีมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น (กรมวิชาการ, 2545: 4-5) การนำมาตรฐานมาเป็นกรอบการศึกษาเช่นนี้มาจากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามมาตรฐาน (Standard-based Education) ซึ่งเป็นการศึกษาที่กำหนดมาตรฐานที่ผู้เรียน ควรรู้ และสามารถทำได้เมื่อได้เรียนจบช่วงชั้นหนึ่งๆ และเมื่อจบการศึกษาไปแล้วในรูปของ มาตรฐานหลักสูตร (Content Standard หรือ Curriculum Standard) หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ทรัพยากรทางการศึกษา การมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำ และการประเมินผล ต้อง เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานทั้งสิ้น (นาคยา ปิณฑานนท์, 2545ก: 36)

การจัดทำหลักสูตร การสร้างหลักสูตร หรือการพัฒนาหลักสูตร ถือได้ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน ความหมายเดียวกัน จะใช้คำไหนก็ได้ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาสามารถทำได้ 3 ลักษณะ คือ (นาคยา ปิณฑานนท์, 2545ข)

1. พัฒนาจากหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น โรงเรียนประถมศึกษา คณะครูอาจนำ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มาพัฒนาใหม่โดยวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาในหลักสูตรเดิมกับมาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สิ่งใดขาดก็จัดทำเพิ่ม สิ่งใดเกินไปก็พิจารณาตัดออก เพราะหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ก็มีสิ่งที่ดีๆ อยู่มาก หลักการเนื้อหาสาระหลายๆ ประการยังใช้ได้

2. สร้างหลักสูตรจากสาระและมาตรฐาน การจัดทำหลักสูตรในลักษณะนี้คณะครูจะต้อง สร้างหลักสูตร โดยยึดสาระการเรียนรู้และมาตรฐานของหลักสูตร มาตรฐานของกลุ่มสาระ และ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูที่ทำหลักสูตรลักษณะนี้ควรจะต้องมี ความรู้เรื่องการจัดทำหลักสูตรและต้องมีพื้นฐานความรู้ในกลุ่มสาระที่ทำเป็นอย่างดี และมองได้ตลอด ตั้งแต่ ป.1 ถึง ป.6 หรือ ม.3 หรือ ม.6 อย่างไรก็ตามการทำหลักสูตรด้วยวิธีนี้ก็ควรมีรายวิชากำหนด อยู่ในใจ ก่อนที่จะวิเคราะห์สาระและมาตรฐานในกลุ่มสาระต่าง ๆ

3. สร้างหลักสูตรบนพื้นฐานความต้องการของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรใน ลักษณะนี้คณะครูในโรงเรียนสามารถที่จะสร้างหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของ สถานศึกษา สภาพแวดล้อมของชุมชน ปรัชญา วิสัยทัศน์ และธรรมเนียมของโรงเรียน หลักสูตรใน ลักษณะนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2543) ที่กล่าวไว้ว่า หัวใจของการปฏิรูป

การศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้จากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์ หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือผู้เรียนสำคัญที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ทักษิณ ชินวัตร (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาแผนใหม่ ควรหลุดออกมาจากกรอบเดิมๆ วิธีการเรียนการสอนอย่าทำอย่างแยกส่วน ควรบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน เรียนแบบที่มีระบบการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์อย่างเต็มที่ ปลดปล่อยพลังสมองให้เต็มที่ เรียนหลากหลายรูปแบบ

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตร

การจัดทำหลักสูตรในแต่ละลักษณะมีขั้นตอนและรายละเอียดต่างกัน โดยเฉพาะการจัดทำหลักสูตรบนพื้นฐานความต้องการของสถานศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรที่เอาชีวิตผู้เรียนเป็นตัวตั้ง มีขั้นตอนดังนี้ (นาตยา ปิณฑานนท์, 2545)

ขั้นที่ 1 ออกแบบหลักสูตร ในขั้นนี้เป็นขั้นเริ่มต้น คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน ควรจะต้องช่วยกันออกแบบหลักสูตรก่อน แบบของหลักสูตรมี 2 แบบ คือ แบบรวม (บูรณาการ) กับแบบแยก กล่าวคือ หลักสูตรมี 8 กลุ่มสาระ จะนำกลุ่มสาระใดบ้างมารวมกัน เพื่อจัดเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นควรอย่างยิ่งที่จะจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนดังที่ ทักษิณ ชินวัตร (2545) กล่าวไว้ว่าควรบูรณาการการศึกษาตั้งแต่เรื่องหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน ต้องให้เด็กไทยจบแล้ว คิดเป็น มีบูรณาการและมีนิสัยที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น นำกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์มารวมกับกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี นำกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระศิลปะและกลุ่มสาระภาษาไทยมารวมกัน เป็นต้น ส่วนหลักสูตรแบบแยกก็คือ ไม่ต้องนำกลุ่มสาระไปรวมกับกลุ่มอื่น ทั้งนี้คณะกรรมการก็ต้องร่วมกันคิดและพิจารณาถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน นักเรียนและ โรงเรียนว่าจะนำกลุ่มสาระใดมารวมกัน และจะจัดกลุ่มสาระใดแยกไว้อิสระ

ขั้นที่ 2 ตั้งชื่อกลุ่มสาระและชื่อวิชา โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษากำหนดไว้ 8 กลุ่มสาระ ไม่ได้เรียกว่าวิชาเพราะแต่ละกลุ่มประกอบด้วยสาระต่าง ๆ อย่างไรก็ตามในอดีตโครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษา มักจะเรียกวิชา และกลุ่มประสบการณ์ โดยเฉพาะชื่อวิชานั้นมีชื่อที่ควรพิจารณาคือ ชื่อวิชาของแต่ละชั้นเหมือนกัน และสื่อความหมายไม่ได้ว่าวิชานั้นในชั้นนั้นผู้เรียนเรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร เรียนแล้วจะได้อะไร เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ทุกชั้นใช้ชื่อ

ว่าวิชาภาษาไทย สื่อไม่ได้ว่าเรียนอะไรกันบ้าง เพราะเอาชื่อหมวดความรู้ทางภาษาไทยมาตั้งเป็นชื่อวิชา ในยุคปฏิรูปความคิดใหม่ ทำใหม่ โรงเรียนก็มีความชอบธรรมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายก็ควรตั้งชื่อวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์กันใหม่ ถ้าจะมีการบูรณาการในบางกลุ่มสาระ โดยมีแนวทางดังนี้

2.1 กรณีชื่อกลุ่มสาระที่มีการบูรณาการ ถ้าหากคณะกรรมการจัดหลอมรวมบูรณาการการตั้งชื่อวิชาอาจนำชื่อกลุ่มสาระที่จะใช้เป็นตัวนำมาเป็นชื่อ เช่น ถ้าจะบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กับกลุ่มสาระภาษาไทยและศิลปะ อาจตั้งชื่อว่ากลุ่มสาระสังคมแห่งการสื่อสาร หลังจากนั้นก็ตั้งชื่อวิชาเฉพาะไปในแต่ละชั้นปี เพื่อเป็นจุดเน้นของวิชาชั้นปีนั้น ๆ อีกการจะตั้งชื่อวิชาตามกลุ่มสาระสังคมแห่งการสื่อสาร ควรจะใช้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นตัวนำและให้กลุ่มสาระภาษาไทยและกลุ่มสาระศิลปะเป็นตัวตาม เพราะกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มที่มีเนื้อหา การตั้งชื่อวิชาในแต่ละชั้นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร ต้องอ่านพิจารณาจากมาตรฐานช่วงชั้นว่าในแต่ละชั้นควรจะมีกรอบ ขอบข่าย มีจุดเน้นอยู่ตรงไหน จะจัดลำดับความต่อเนื่องของแต่ละชั้นอย่างไร เช่น กลุ่มสาระสังคมแห่งการสื่อสาร ในชั้น ป.1 เป็นวิชาสังคมแห่งการสื่อสาร: ตัวเราและเพื่อน ป.2 วิชาสังคมแห่งการสื่อสาร: แพร่เมืองงาม ป.5 วิชาสังคมแห่งการสื่อสาร: เมืองเหนือที่น่าอยู่ และ ป.6 วิชาสังคมแห่งการสื่อสาร: ความเป็นไทย (อุดม คำขาด และคณะ, 2545)

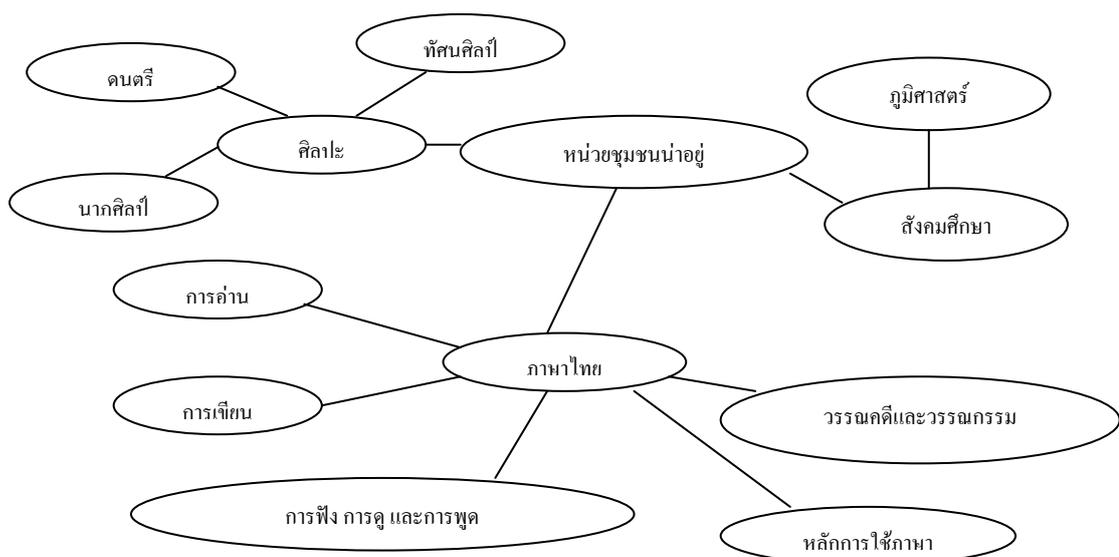
2.2 กรณีกลุ่มสาระที่ไม่บูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรจะต้องตั้งชื่อวิชาในแต่ละชั้น เพื่อให้มองเห็นจุดเน้นของวิชาว่าผู้เรียนเรียนแล้วจะได้อะไร สื่อความได้ชัดเจน ส่วนชื่อกลุ่มสาระไม่ต้องเปลี่ยน ทั้งนี้ก่อนจะตั้งชื่อวิชาจะต้องศึกษามาตรฐานกลุ่มสาระมาตรฐานช่วงชั้นเพื่อพิจารณาจุดเน้นของแต่ละชั้น และลำดับความเกี่ยวเนื่องของแต่ละชั้น เช่น กลุ่มสาระภาษาไทยชั้น ป.1 อาจตั้งชื่อวิชาภาษาไทยรอบตัวเรา ป.2 วิชาภาษาไทยสร้างสัมพันธ์ ป.3 วิชาภาษาไทยเพื่อชีวิต ป.4 วิชาภาษาไทยกับการสื่อสาร ป.5 วิชาภาษาไทยมรดกไทย และ ป.6 วิชาภาษาไทยสร้างสรรค์ (อุดม คำขาด, 2545 และเดชา จันดาพันธ์, 2545)

ขั้นที่ 3 ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ เมื่อได้วิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นเพื่อหาสาระ และจุดเน้นของแต่ละชั้นทำให้สามารถตั้งชื่อวิชาได้ นำสาระและจุดเน้นของแต่ละชั้นมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ของแต่ละวิชาควรจัดทำเป็นหน่วยใหญ่ๆ ที่ใช้สอนหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนได้เป็นเวลาแรมเดือน เรียกว่าเรียนหน่วยการเรียนรู้ละ 1 เดือน ชื่อหน่วยการเรียนรู้ควรจะสื่อถึงผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามชื่อวิชา แต่ละหน่วยควรจะเกาะเกี่ยวกันอย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงและสอดคล้องกับสาระของหลักสูตรตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วย เช่น วิชาสังคมแห่ง การสื่อสาร: ชุมชนของเรา ชั้น ป.3 เป็นวิชาที่เกิดจากการบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระภาษาไทย และกลุ่มสาระศิลปะ โดยใช้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมเป็นตัวนำ หน่วยการเรียนรู้ในวิชานี้อาจได้แก่

1. หน่วยชุมชนน่าอยู่ (สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์)
2. หน่วยรักษาสีสิ่งแวดล้อม (สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์)
3. หน่วยย้อนรอยชุมชน (สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์)
4. หน่วยคนดีที่หนูรัก (สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม)
5. หน่วยประชาธิปไตยในชุมชน (สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม)
6. หน่วยความดีที่เราทำ (สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม)
7. หน่วยศาสนาของเรา (สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม)
8. หน่วยพอยู่พอกิน (สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์)
9. หน่วยไปตลาด (สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์)

การบูรณาการทั้ง 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จะมีลักษณะดังนี้ (อุดม คำขาด และคณะ, 2545)

ภาพที่ 1 ลักษณะการบูรณาการ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ในกรณีรายวิชาที่มาจากกลุ่มสาระที่ไม่มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่นก็จัดทำหรือตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและขอบข่ายของรายวิชา แต่ละหน่วยควรมีลักษณะเกาะเกี่ยวกันและสอดคล้องกับสาระ มาตรฐานช่วงชั้น และบริบทของชุมชน (สมถวิล ธนะโสภณ, 2545) เช่น วิชาภาษาไทยรอบตัวเรา ชั้น ป.1 มีหน่วยการเรียนรู้ดังนี้

1. หน่วยฉันคือใคร
2. หน่วยบ้านของฉัน
3. หน่วยของเล่น
4. หน่วยสัตว์เลื้อยน่ารัก
5. หน่วยอาหารโปรด
6. หน่วยนิทานก่อนนอน
7. หน่วยแม่เล่าให้ฟัง
8. หน่วยฉันอยากจะเป็น

วิชาภาษาไทยรอบตัวเราชั้น ป.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในการนำหน่วยการเรียนรู้ไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงสาระทั้ง 5 สาระของภาษาไทย ได้แก่ การอ่าน การเขียน การฟัง การดู การพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม กล่าวคือ ครูผู้สอนจะต้องนำหน่วยการเรียนรู้มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนและพัฒนาทักษะทางภาษาให้ครบทุกสาระ ในวิชาอื่นๆ ในกลุ่มสาระอื่นๆ ก็ทำในทำนองเดียวกัน คือหน่วยการเรียนรู้มีการเกาะเกี่ยวกันสอดคล้องกับสาระ และมาตรฐานช่วงชั้นของกลุ่มสาระ ส่งผลให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปตามจุดเน้นของวิชาที่กำหนดไว้ (นาตยา ปีลันชนานนท์, 2545ค)

หน่วยการเรียนรู้ที่ดี มีลักษณะดังนี้ (นาตยา ปีลันชนานนท์, 2545ค)

1. Academic มีความเป็นวิชาการ
2. Application ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้
3. Active ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์
4. Authenticity ตรงกับชีวิตจริงของผู้เรียน
5. Assessment ประเมินผลได้หลากหลาย

ขั้นที่ 4 เขียนคำอธิบายรายวิชา การเขียนคำอธิบายรายวิชากับการเขียนชื่อหน่วยการเรียนรู้ สองส่วนนี้ต้องอาศัยข้อมูลในการเขียนซึ่งกันและกัน จะทำส่วนใดก่อนหรือหลังก็ได้ กล่าวคือ อาจจะเขียนคำอธิบายรายวิชาในขั้นตอนที่ 3 แล้วมาเขียนชื่อหน่วยการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 4 ก็ได้ กล่าวถึงในขั้นตอนที่ 4 คำอธิบายรายวิชาประกอบด้วยคำหรือข้อความที่เป็นเนื้อหา กิจกรรมหรือ กระบวนการและจุดประสงค์ของการเรียน เช่น ในรายวิชาสังคมแห่งการสื่อสาร : ชุมชนของเรา ชั้น ป.3 ซึ่งเป็นวิชาที่จัดหลักสูตรแบบบูรณาการ 3 กลุ่มสาระ สามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้ ดังนี้

“ศึกษาชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่เกี่ยวกับสภาพของชุมชน สิ่งแวดล้อม ความเป็นมาของ ชุมชน บุคคลตัวอย่าง การทำความดี ประชาธิปไตย ศาสนา การดำรงชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน ฝึกทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู การพูด การใช้ภาษา และการแสดงออกทางศิลปะด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ วิเคราะห์ เปรียบเทียบชุมชนของตนกับ ชุมชนอื่นในประเด็นต่างๆ มีทักษะในการอ่าน เขียน ฟัง ดู พูด และ การใช้ภาษา ได้ความรู้ ความบันเทิง ข้อคิด นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถถ่ายทอดผ่านทางด้านศิลปะได้”

ขั้นที่ 5 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ นาดยา บิลันธนานนท์ (2546) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการวางแผนก่อนที่จะนำไปสู่การเขียนแผนการสอน เพื่อให้ แผนการสอนที่สร้างขึ้นมีความรอบคอบ ครอบคลุมในสิ่งที่ผู้สร้างหน่วยการเรียนรู้ต้องการ มองเห็น ภาพการเรียนรู้ที่เป็นกรอบความคิดใหญ่ ๆ มองเห็นภาพที่เป็นจุดเน้นชัดเจนว่าหน่วยการเรียนรู้หนึ่ง ๆ ต้องการพัฒนาผู้เรียนไปในด้านใด การกำหนดกรอบความคิด เพื่อใช้เป็นกรอบในการออกแบบ หน่วยการเรียนรู้ จะทำให้การออกแบบหน่วยการเรียนรู้มีความรอบคอบ มีทิศทางชัดเจน แล้วค่อยนำ กรอบแนวคิดไปสู่การเขียนเป็นแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ จะทำให้ได้แผนการสอน ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

นาดยา บิลันธนานนท์ (2546) ได้เสนอฐานคิดในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ความรู้วิชาการเป็นฐานความคิด

1. ใช้กลุ่มสาระหรือธรรมชาติวิชาเป็นฐานความคิด

1.1 ใช้กลุ่มสาระหรือธรรมชาติวิชาเป็นฐานความคิดในการออกแบบจุดประสงค์หรือกิจกรรมการเรียนรู้

1.2 ใช้กลุ่มสาระหรือธรรมชาติวิชาเป็นฐานความคิดในการออกแบบทักษะการเรียนรู้

1.3 ใช้กลุ่มสาระหรือธรรมชาติวิชาเป็นฐานความคิดในการออกแบบหัวข้อเรื่องจุดประสงค์ และกิจกรรม

1.4 ใช้กลุ่มสาระหรือธรรมชาติวิชาเป็นฐานความคิดในการออกแบบโครงงาน

2. ใช้สาระเป็นฐานความคิด

2.1 ใช้สาระภายในกลุ่มสาระเป็นฐานความคิด

2.2 ใช้สาระในกลุ่มสาระอื่น ๆ เป็นฐานความคิด

3. ใช้แนวคิดหรือความคิดรวบยอดเป็นฐานความคิด

ทักษะเป็นฐานความคิด

1. ใช้ทักษะการตั้งคำถามเป็นฐานความคิด

2. ใช้ทักษะการคิดเป็นฐานความคิด (Thinking skill – based Unit) เช่น วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3. ใช้ชิ้นงานเป็นฐานความคิด (Task – based Unit)

4. ใช้กิจกรรมเป็นฐานความคิด (Activity – based Unit) เช่น กิจกรรมตามแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligences)

5. ใช้กระบวนการพัฒนาทักษะเป็นฐานความคิด (Skill Development based Unit)

6. ใช้กระบวนการแก้ปัญหาเป็นฐานความคิด (Problem – based Unit)

สังคม จริยธรรมเป็นฐานความคิด

1. ใช้ชุมชนเป็นฐานความคิด (Community – based Unit)

2. ใช้คุณธรรม จริยธรรม เป็นฐานความคิด (Moral / Ethical – based Unit) เช่น
สัจธรรม วัชธรรม

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของโรงเรียน ในการร่วมมือร่วมใจเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้อันเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา การจะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างได้ผล ผู้บริหาร และคณะครูจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพก่อน จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรทุกปีอย่างต่อเนื่อง เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนแผนที่ของการเดินทาง ถ้าขาดแผนที่ไม่ถูกต้อง จะเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางข้อมเป็นไปได้ ถ้าจัดทำหลักสูตรด้วยหัวใจของคนที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยยึดมาตรฐานของหลักสูตร ชีวิตของผู้เรียน บริบทของโรงเรียนและชุมชน ก็จะได้หลักสูตรที่มีมาตรฐานนำไปใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้หรือจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คุณภาพของผู้เรียนที่ได้รับจากการเรียนรู้ ก็ย่อมจะมีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตรที่ตั้งไว้ทุกประการ

หลักสูตรแบบบูรณาการ

ความหมายของหลักสูตรบูรณาการ

คำว่าบูรณาการมีความหมายได้สองนัยคือความหมายโดยทั่วไป และความหมายเฉพาะทางด้านศึกษาศาสตร์ โดยนัยแรกบูรณาการหมายถึง การทำให้สมบูรณ์ กล่าวคือทำให้หน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันร่วมทำหน้าที่อย่างผสมกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียว ที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนอีกนัยหนึ่งบูรณาการหมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการเรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) หลักสูตรแบบนี้เกิดจากการนำเอาเนื้อหาของวิชาต่างๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันทำให้เอกลักษณ์ของแต่ละรายวิชาหมดไปเกิดเป็นเอกลักษณ์ใหม่ของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการที่เรียกกันว่าการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Instruction) เน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชาและเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาของครู (สุภาพร แพรวพินิต, 2543: 1)

Fredericks (1998) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรบูรณาการให้พื้นฐานในด้านการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและเป็นอิสระสำหรับนักเรียนในห้องเรียน ครูสามารถเลือก ประยุกต์หรือปรับกิจกรรมให้ง่ายขึ้นในการที่จะนำไปใช้ตามความต้องการของนักเรียน อีกทั้งเป็นการให้ออกสแกนนักเรียนในการเลือกกิจกรรมเป็นอย่างมากและมีโอกาสในการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับตนเอง

Lemlech (2002) กล่าวไว้ว่า การบูรณาการมิใช่การเน้นที่เนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่ง แต่เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของเวลา มิติ การกระทำ ความคิดรวบยอด ปัญหาและการตัดสินใจ การบูรณาการเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกันมากสำหรับนักเรียนที่จะได้รับประสบการณ์และการใช้บริบทของสังคมสำหรับการเรียนรู้อยู่เสมอ การบูรณาการเป็นการลบชื่อวิชาที่ได้ตั้งไว้และเป็นการสอนทั้งเนื้อหาและทักษะที่ผู้เรียนต้องการ

ความหมายของหลักสูตรบูรณาการ อาจสรุปได้ว่า หลักสูตรบูรณาการ หมายถึง หลักสูตรที่มีแผนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงผสมผสานเนื้อหาวิชาหรือกลุ่มสาระต่างๆ เข้าด้วยกัน สร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายกับผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทของสังคม

ลักษณะของหลักสูตรบูรณาการ

หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรทางเลือกใหม่ของสถานศึกษา สังคมโลกปัจจุบันมีผู้คิดค้นวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ออกมามากมาย จนคนเราไม่สามารถที่จะเรียนรู้อะไรได้ทุกอย่างทุกอย่างและการเรียนที่คอยติดตามความรู้มากมายที่กระจัดกระจายกันอยู่ในกลุ่มสาระต่างๆ ผู้เรียนก็ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ในการดำรงชีวิต ทิศทางการศึกษาในปัจจุบันจึงให้

ความสำคัญกับการศึกษาแบบบูรณาการมากขึ้นเรื่อยๆ การจัดทำหลักสูตรบูรณาการจะเป็นกรอบการจัดการศึกษาที่ให้หลักประกันในขั้นต้นว่าผู้เรียนจะได้เรียนในสิ่งที่อยู่ในกลุ่มสาระต่างๆ แบบองค์รวม หลักสูตรบูรณาการจะเหมาะสมมากสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาและการศึกษาภาคบังคับ ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อหล่อหลอมความพร้อม และเตรียมชีวิตให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถรอบด้าน ปัจจุบันยังมีการนำแนวความคิดหลักสูตรบูรณาการมาใช้ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น หลักสูตรบูรณาการมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. หลักสูตรที่ใช้ “วิชาการ” เป็นฐานของการบูรณาการ เป็นรูปแบบหลักสูตรที่หลอม บางกลุ่มสาระเข้าด้วยกัน ดังหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ที่มีหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ รูปแบบหลักสูตรดังกล่าวจะมีโครงสร้างหลักสูตรและลักษณะรายวิชาไปในลักษณะหนึ่ง ที่แตกต่างไปจากหลักสูตรแบบแยกรายวิชา มีการกำหนดคลังหน่วยการเรียนรู้เป็นเรื่อง ๆ หลักสูตรลักษณะนี้ จึงสามารถสร้างออกมาได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาพิจารณาว่า ธรรมชาติของกลุ่มสาระใดเมื่อนำมาหลอมเข้าด้วยกันจะนำไปสู่เป้าหมาย ทิศทางการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เกิดคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ ตามที่สถานศึกษาต้องการ ดังนั้น สถานศึกษาหนึ่งๆ อาจพิจารณาว่าจะนำกลุ่มสาระใดมาหลอมเข้าด้วยกันได้บ้าง เช่น นำกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ หลอมเข้าด้วยกัน หรือนำกลุ่มสาระภาษาไทยหลอมไปไว้ในทุกกลุ่มสาระเป็นต้น

การหลอมหลากหลายกลุ่มสาระตามแต่วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา จะทำให้เป้าหมายทิศทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีความแตกต่างกันไป สามารถตอบสนองผู้เรียนและท้องถิ่นได้ ทั้งยังมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสอดคล้อง และการเชื่อมโยงของสาระความรู้จากกลุ่มสาระต่างๆ ได้ดีขึ้น มองเห็นมุมมองขององค์ความรู้ในกลุ่มสาระหนึ่งๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมที่เรียนอยู่ภายในกลุ่มสภะนั้น โดด ๆ อีกทั้งยังมีคุณค่าต่อการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ไม่ต้องกระจายทรัพยากรต่างๆ ทั้งครู สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ หรือแม้แต่จำนวนเวลาเรียน ออกเป็นส่วนเล็กส่วนน้อย จนทำให้จัดการศึกษาไม่มีคุณภาพ ครูแบกรับภาระการสอนมากเกินไปมีเวลาเรียนไม่เพียงพอ ผู้เรียนเรียนอะไรมากมายที่เหลือมล้า ซ้ำซ้อนกันไปมาระหว่างกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวโน้มการศึกษาต่อไปนี้จะเน้นความเล็กกระทัดรัดทั้งในด้านหลักสูตร รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การประเมินผลและการบริหารจัดการ ลักษณะรายวิชาในรูปแบบหลักสูตรเช่นนี้จะมองเห็นการ นำเอาสาระต่าง ๆ จากข้ามกลุ่มสาระมาเรียนรู้บูรณาการไปด้วยกัน

2. หลักสูตรที่ใช้ “อาชีพ” เป็นฐานของการบูรณาการ หลักสูตรบูรณาการลักษณะนี้ เป็นรูปแบบหลักสูตรที่จัดทำเป็น โปรแกรมหรือแผนการเรียน ดังที่ปรากฏในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่บางสถานศึกษาจัดเป็น 4 แผนการเรียนบ้าง 3 แผนการเรียนบ้าง เช่น แผนการเรียนธุรกิจ แผนการเรียนเกษตรศาสตร์ เป็นต้น การจัดโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา จะมองว่ารายวิชาอะไรบ้างที่จะเป็นพื้นฐานของการนำไปใช้ในการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ในคณะวิชาต่างๆ เพื่อจะไปประกอบอาชีพในอนาคต หรือรูปแบบหลักสูตรในอีกลักษณะหนึ่ง ที่ใช้อาชีพเป็นฐานของการจัดทำหลักสูตร เช่น โปรแกรมวิศวกรรมก่อสร้าง วิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม การแพทย์และสาธารณสุข ศิลปะและการบันเทิง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรบูรณาการทั้งสองลักษณะ ใช้ฐานความคิดในการจัดทำหลักสูตรแตกต่างกันกล่าวคือแบบแรกใช้วิชาการเป็นฐานและแบบที่สองใช้อาชีพเป็นฐาน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้วิชาการเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum & Instruction) มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (สุภาพร แพรวพินิต, 2543: 1-2)

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ปัจจุบันนี้ปริมาณความรู้ มีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งยังมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การเรียนการสอนด้วยวิธีการเดิม โดยการบอกกล่าวการบรรยายและการท่องจำอาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ผู้เรียนควรเป็นผู้สำรวจความสนใจของตนเองว่า ในองค์ความรู้หลากหลายนั้น อะไรคือสิ่งที่ตนเองสนใจอย่างแท้จริง ตนควรจะแสวงหาความรู้เพื่อตอบสนองความสนใจนั้นได้อย่างไร เพียงใดและกระบวนการเช่นไร ซึ่งแน่นอนว่ากระบวนการเรียนการสอนลักษณะนี้มักขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ นั่นคือให้ความสำคัญแก่ จิตพิสัย ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพ แก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วย ไม่ใช่เน้นแต่เพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว อันที่จริงการทำให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งก่อนที่จะได้ลงมือศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งในการจูงใจให้เกิด

การเรียนรู้ทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน

3. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ ความสัมพันธ์ของบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำในข้อนี้มีความสำคัญและสัมพันธ์กันเช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อที่สองเพียงแต่เปลี่ยนจิตพิสัยเป็นทักษะพิสัย

4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนคือ การตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว สิ่งที่เรียนที่สอนในห้องเรียนจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

5. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน การบูรณาการความรู้ของวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อสนองความต้องการหรือเพื่อการตอบปัญหาที่ผู้เรียนสนใจจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ควรจะทำในขั้นตอนของการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ตลอดจนมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นตามวิถีทางประชาธิปไตยและมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นแนวความคิดในการจัดการศึกษาของไทยนั้น หลักสูตรแบบบูรณาการเป็นทางเลือกหนึ่งในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะดังกล่าว อีกทั้งสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดและความคิดรวบยอดจากการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ทำให้มีแนวความคิดที่กว้างไกลไม่จำกัดเฉพาะในวงแคบ ๆ สามารถถ่ายโอนความรู้ ประสบการณ์และทักษะต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำไปสัมพันธ์กับเหตุการณ์และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพจะต้องพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรบูรณาการ และสามารถสร้างหลักสูตรบูรณาการได้อย่างถูกต้องตามหลักการแนวการจัดการหลักสูตรแบบบูรณาการจะตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาคือ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษาดังนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545)

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง
5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้

สมรรถวิสัย เจตคติ ค่านิยมจริยธรรมมากำหนดไว้เป็นผลการเรียนรู้ผสมผสานอยู่ในการเรียนเรื่องต่าง ๆ อย่างไร และสาระความรู้ในรายวิชานั้น ๆ ไปบูรณาการกับรายวิชาอื่นอย่างไร แต่ละกลุ่มวิชาจะระบุทักษะที่เกี่ยวข้องไว้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ภาษาไทย และต่างประเทศ การงานอาชีพ ศิลปะ เป็นต้น ล้วนมีทักษะในความเป็นศาสตร์เหล่านี้ทั้งสิ้น กรอบโครงสร้างหลักสูตรจะนำทั้งสาระความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม จริยธรรม มากำหนดไว้เป็นผลการเรียนรู้ หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละชั้น เพื่อเป็นแนวทางให้ครูนำไปกำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนในแผนการสอนให้สอดคล้องกันไป

เนื่องจากการศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเรื่องบูรณาการมาตรฐานความรู้โดยมองว่าการศึกษาที่เป็นมาตรฐานผู้เรียนควรสามารถ บูรณาการมาตรฐานความรู้ต่าง ๆ ได้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง กรอบโครงสร้างหลักสูตรที่อยู่บนพื้นฐานการศึกษาตามมาตรฐานจึงนิยมที่จะเชื่อมโยงให้เห็นว่า สิ่งที่นักเรียนเรียนในกลุ่มวิชาหนึ่ง ๆ ไปสัมพันธ์กับกลุ่มวิชาอื่น ๆ อะไรบ้าง ลักษณะบูรณาการบางครั้งจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ จากการที่โรงเรียนวางหลักสูตรแต่ละรายวิชาออกเป็นหน่วยหรือประเด็น ทำให้มองเห็นการบูรณาการทั้งภายในขอบข่ายของวิชาของกลุ่มวิชาเดียวกัน และบูรณาการกับต่างกลุ่มวิชาได้ง่ายกว่าการกำหนดรายวิชาและหัวข้อตามแบบหัวข้อในหนังสือ ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมุ่งเรียนเนื้อหาวิชามากกว่าการเกิดความคิดรวบยอด

2. การเรียนการสอน

ในกรอบโครงสร้างหลักสูตรควรระบุวิธีการเรียนการสอนที่เอื้อกับกลุ่มวิชา และรายวิชาต่างๆ โดยยกตัวอย่างให้เห็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยและจุดประสงค์การเรียนรู้ นั้นๆ การบอกให้ผู้ใช่หลักสูตรได้ทราบล่วงหน้าว่านักเรียนควรได้รับการเตรียมความพร้อมให้มีความรู้ความสามารถอะไรมา ก่อนที่จะเรียนหน่วยการเรียนหรือจุดประสงค์นั้นๆ กรอบโครงสร้างหลักสูตรของต่างประเทศบางแห่งจะรวบรวมยุทธวิธีการเรียนการสอนแบบต่างๆ เป็นคลังความรู้ไว้ให้ด้วยเพื่อให้ครูเข้าใจ และนำยุทธวิธีเหล่านั้นไปใช้สอนได้

3. สื่อและเทคโนโลยี

สื่อและเทคโนโลยีเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่บรรจุไว้ในกรอบโครงสร้างหลักสูตรเพราะถือว่าเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ด้วยการระบุนว่าการเรียนการสอนกลุ่มวิชานั้น ๆ ครูและนักเรียนต้องใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาอะไรบ้าง เป็นการสื่อสารให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน เข้าใจลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนและเตรียมพร้อมที่จะให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้สื่อและเทคโนโลยีเหล่านั้นได้ สื่อและเทคโนโลยีเหล่านั้น มีตั้งแต่เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โสตทัศนูปกรณ์ แหล่งความรู้ในชุมชน จนถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่างๆ ทำให้มองเห็นว่าโรงเรียนต้องมีความพร้อมที่จะใช้สื่อและเทคโนโลยีเหล่านั้น เป็นเครือข่ายในการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผล

กรอบโครงสร้างหลักสูตรควรจะต้องกล่าวถึงการประเมินผล ทั้งส่วนที่เป็นการประเมินหลักสูตร การประเมินผลนักเรียนและประเมินการสอนของครูไว้ด้วย โดยให้คำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับวิธีการ เครื่องมือ และแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการประเมินการเรียนการสอน วิธีการประเมินผลจะต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานหลักสูตรและการเรียนการสอน

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เมื่อได้ร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนต่อไป การนำหลักสูตรไปถึงผู้เรียนนั้น จะต้องผ่านผู้เกี่ยวข้องและผ่านระดับปฏิบัติหลายระดับ มีความสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรงเพราะถึงแม้หลักสูตรจะสร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินการ โดยไม่ถูกต้อง หรือไม่พอดี ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับงานหลัก 3 ลักษณะคือ (สังัด อุทรานันท์, 2523: 235 - 238)

1. งานบริหารและการบริการหลักสูตร บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในงานขั้นนี้ ได้แก่ คณะพัฒนาหลักสูตร หน่วยงานบริการทั้งส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการต่างๆ ในด้านการบริหารและการให้บริการในการนำหลักสูตรไปใช้ งานที่สำคัญ ได้แก่

1.1 การวางแผนและการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ได้แก่ คณะกรรมการจัดทำหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะกรรมการระดับชาติ ประกอบด้วยฝ่ายบริหารทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะพัฒนาหลักสูตรทำหน้าที่ในการวางแผนนำหลักสูตรไปใช้ประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การผลิตสื่อวัสดุประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล เป็นต้น

1.2 การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร มีความรู้ ความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรนั้นอยู่ที่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูที่มีความเข้าใจในหลักสูตรตรงกันและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดครูผู้สอนเป็นงานของผู้บริหารการศึกษาแต่ละแห่ง แม้ว่าครูจะผ่านการอบรม การใช้หลักสูตรมาแล้วก็ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถตลอดจน ความสมัครใจของครูแต่ละคน เพื่อให้ครูได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตร ให้มากที่สุด

1.4 การจัดตารางสอน เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ บุคลากร ครู และที่สำคัญคือ การเรียนรู้ของเด็ก รูปแบบการจัดตารางสอนขึ้นอยู่กับ ลักษณะวิชา ความยากง่าย ความเหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน

1.5 การจัดบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร วัสดุประกอบ หลักสูตรและสื่อการเรียน

1.6 การบริการหลักสูตรภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ได้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น ห้องสอนวิชาเฉพาะ ห้องสมุด โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติการทางภาษา เครื่องมือ ในการวัดผลประเมินผล การให้บริการแนะแนว เป็นต้น

1.7 การจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษา การเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของ นักเรียนและให้บริการแก่ครูในด้านวิชาการทางหลักสูตร

1.8 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและคณะกรรมการอำนาจการ สถานศึกษาหรือคณะกรรมการการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้จัดทำโครงการเผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจด้านหลักสูตรแก่ชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจหลักสูตรตรงกันและให้ความ ร่วมมือในโอกาสต่อไป

1.9 การจัดทำโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร ทั้งระยะสั้นและระยะยาวผู้ที่ทำควรเป็นคณะพัฒนาหลักสูตร

2. การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร Saylor (1989) กล่าวว่าประกอบด้วย กิจกรรมดังนี้ คือ

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

2.2 การจัดทำแผนการสอน

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้นั้นอาจมี ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ควรจัดให้มีศูนย์วิชาการ หรือแหล่งวิทยาการท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือกัน

การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง กระบวนการแสวงหา รวบรวม จัดการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจหาทางเลือก

1. การปรับปรุงวิชา ช่วยในการตัดสินใจว่าสื่อที่ใช้สอนและวิธีการสอนมีความเหมาะสมหรือไม่และส่วนใดที่ควรเปลี่ยนแปลง

2. การตัดสินใจผู้เรียน ช่วยในการวิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนเพื่อวางแผนผลการเรียนของนักเรียนผู้นั้น ช่วยในการประเมินนักเรียน เพื่อการคัดเลือกและจัดกลุ่มนักเรียนตามความก้าวหน้าและความสามารถของนักเรียน

3. การปกครอง ช่วยในการประเมินระบบของสถานศึกษา หรือประเมินการทำงานของครู เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการบริหารงาน และการปฏิบัติงานของครู

การประเมินหลักสูตรมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ขอบเขตของการประเมิน การประเมินหลักสูตรควรทำให้ครอบคลุมระบบของหลักสูตรทั้งหมดและควรประเมินให้ต่อเนื่องกัน สจัด อุทรานันท์ (2532: 279-281) ได้กล่าวไว้ว่าควรประเมินเรื่องต่อไปนี้

1.1 การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมดี และถูกต้องกับการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด

1.2 การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ดีเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร หากพบข้อบกพร่องจะได้รับการแก้ไขทันที

1.3 การประเมินสัมฤทธิ์ผลหลักสูตร ซึ่งทำการประเมินจากผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนั้น ๆ มักจะทำการติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษา

1.4 การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินองค์ประกอบทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตรกับระบบบริหารสถานศึกษา ระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

2. ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร เพื่อประเมินคุณค่าของหลักสูตร นักพัฒนา หลักสูตร ควรกำหนดแผนในการประเมินหลักสูตรไว้ 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ โดยเมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้ว ผู้สร้างหลักสูตรจะประเมินหลักสูตรว่าสามารถใช้ได้ดีหรือไม่เพียงใด

ระยะที่ 2 การประเมินหลักสูตรหลังจากการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเมื่อนำหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองใช้ระยะหนึ่ง ควรจะประเมินดูว่าหลักสูตรที่นำไปใช้นั้นได้ผลเพียงใด เพื่อที่จะตัดสินใจว่าจะใช้หลักสูตรนั้นต่อไปหรือไม่ หรือควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไร

3. รูปแบบในการประเมิน มีผู้เสนอรูปแบบในการประเมินไว้หลายรูปแบบ ในที่นี้จะขอกรูบบแบบการประเมินหลักสูตรที่นิยมใช้กันมาก ตามที่ Saylor, Alexander และ Lewis (1981) ได้จัดกลุ่มไว้ 5 กลุ่มดังนี้

3.1 รูปแบบที่เน้นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective Model) รูปแบบนี้ เน้นจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการประเมิน ในทัศนะของ Tyler (1949) นั้น การศึกษา คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นการประเมินจึงเป็นการประเมินว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นหรือไม่ องค์ประกอบของการประเมินจึงประกอบด้วย การระบุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการ การจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการประเมินผลสัมฤทธิ์ เพื่อดูว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้หรือไม่ รูปแบบการประเมินจึงเป็นการประเมินผลสรุป(Summative Evaluation) เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่ชัดเจนซึ่งนับว่าเป็นรากฐานของการประเมินอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และทำให้กระบวนการประเมินก้าวหน้ามานับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้น

3.2 รูปแบบที่เน้นการตัดสินใจ (Decision Making Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการประเมินเพื่อปรับปรุง (Formative Evaluation) รูปแบบการประเมินที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่รูปแบบการประเมินที่เสนอโดยคณะกรรมการประเมินผลการศึกษาแห่งชาติ ของสหรัฐอเมริกา (The Phi Delta Kappa National Study Committee on Evaluation) รูปแบบนี้เรียกชื่อย่อว่า CIPP MODEL และ รูปแบบของ Provus เสนอโดยคณะกรรมการประเมินผลการศึกษาแห่งชาติ ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งนำโดย Stufflebeam (1977) ได้กำหนดหลักการสำคัญในการประเมินหลักสูตร โดยมุ่งประเมินสถานการณ์ต่างๆ ของหลักสูตร 4 ส่วนด้วยกัน คือ

3.2.1 การประเมินบริบท (Context) ได้แก่ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความต้องการของคนในชุมชน แนวคิด และปรัชญาในการศึกษาต่างๆ ซึ่งบริบทเหล่านี้จะนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3.2.2 การประเมินปัจจัยตัวป้อน (Input) ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น ความพร้อมของครู ผู้บริหาร อาคารสถานที่ งบประมาณ สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ

3.2.3 การประเมินกระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะครอบคลุมกระบวนการบริการหลักสูตร กระบวนการสอนของครู กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

3.2.4 การประเมินผลผลิต (Product) หมายถึง ผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้เรียนและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ทั้งนี้โดยนำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายของหลักสูตรหรือความคาดหวังของสังคมซึ่งจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรบรรลุผลตามหลักการและจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด

Provus (1971) ได้เสนอรูปแบบการประเมิน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นแรก ตั้งเกณฑ์มาตรฐานของสิ่งที่ต้องการวัด (Standard)

ขั้นที่สอง รวบรวมผลการปฏิบัติงาน (Performance)

ขั้นที่สาม เปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ (Criterion)

ขั้นที่สี่ จำแนกความแตกต่างระหว่างเกณฑ์มาตรฐานกับผลการปฏิบัติ (Discrepancy)

ขั้นที่ห้า ทำการตัดสินใจ (Decision Making)

กระบวนการที่ Provus เสนอนี้จะช่วยให้มีการประเมินโครงการเป็นระยะ ๆ เมื่อพบส่วนใดบกพร่องจะทำให้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงก่อนที่จะเริ่มงานในขั้นตอนต่อไปนี้ ด้วยกระบวนการดังกล่าวจึงเชื่อว่าจะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

3.3 รูปแบบที่ไม่ประเมินเป้าหมาย (Goal – free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ตัดสินใจสิ่งที่ประเมิน โดยไม่นำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่นักพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ทำให้การประเมินมีอคติ จึงไม่ควรสนใจเป้าหมายของการศึกษาที่นักพัฒนาหลักสูตรกำหนดขึ้น แต่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการศึกษานั้น ว่าเป็นความต้องการที่แท้จริงหรือไม่ ฉะนั้นนักประมวลจึงใช้วิธีการสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากรอบด้าน ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตอย่างไม่มีอคติเพื่อตัดสินใจโครงการ รูปแบบนี้จัดเป็นรูปแบบการประเมินผลสรุปอย่างหนึ่ง (Summative Evaluation)

3.4 รูปแบบการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพ (Accreditation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เก่าที่สุดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งใช้ในการประเมินเพื่อรับรองหรือยอมรับโครงการการศึกษา สถาบันจัดขึ้นหรือใช้ในการประเมินผลนักเรียนเพื่อรับเข้าศึกษาต่อในสถาบัน รูปแบบการประเมินแบบนี้อ้างอิงวิธีการของรูปแบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เช่น อิงรูปแบบการเน้นการตัดสินใจของ Stufflebeam โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ คณะกรรมการตัดสินตั้งมาตรฐานหรือเกณฑ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของการประเมิน ซึ่งได้แก่สภาพแวดล้อม ตัวป้อนเข้า กระบวนการ และผลผลิตเปรียบเทียบผลการปฏิบัติขององค์ประกอบกับมาตรฐานที่ตั้งไว้แล้วตัดสินใจยอมรับหรือไม่ยอมรับโครงการ ประสิทธิภาพของการประเมินรูปแบบนี้อยู่ที่คุณภาพของมาตรฐานหรือเกณฑ์และความเที่ยงตรงในการพิจารณาของคณะกรรมการ

3.5 รูปแบบที่เน้นการตอบสนอง (Responsive Model) โดย Stake (1967) เป็นผู้ริเริ่มในการใช้รูปแบบการประเมินผลนี้ โดยกล่าวถึงลักษณะของรูปแบบการประเมินว่ามีลักษณะที่เน้นกระบวนการมากกว่าจุดมุ่งหมาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและพิจารณาความแตกต่างของสภาพก่อนและหลังการดำเนินงาน โดยเสนอให้ใช้ข้อมูลต่อไปนี้ในการประเมิน คือ

3.5.1 สิ่งที่มีมาก่อน

3.5.2 กระบวนการในการสอน

3.5.3 ผลที่เกิดขึ้น

วิธีการประเมินหลักสูตรตามแนวนี้ จะเน้นการรวบรวมข้อมูลจากองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน ดังกล่าว เพื่อใช้ในการอธิบายและตัดสินใจ ข้อมูลที่ใช้จำแนกออกเป็น 2 ชนิด ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive) เป็นข้อมูลเชิงตัดสินใจ (Judgmental) ข้อมูลเชิงบรรยาย ได้แก่ข้อมูลที่อธิบายลักษณะ ความมุ่งหวังของโครงการ และสิ่งที่สังเกตได้จากการปฏิบัติตามโครงการ ข้อมูลเชิงตัดสินใจ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคุณภาพของโครงการ ซึ่งใช้เกณฑ์พิจารณาการประเมินหลักสูตรใน รูปแบบนี้ ก็คือการเปรียบเทียบผลที่คาดหวังและผลที่เกิดขึ้นจริงว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด ใช้เกณฑ์อะไรในการตัดสินใจและเกณฑ์นั้นได้มาอย่างไร นอกจากนั้น Stake ยังได้เสนอให้ พิจารณาความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบด้วย

การพิจารณาว่าจะใช้รูปแบบใดในการประเมินหลักสูตรเป็นงานที่นักพัฒนาหลักสูตรต้อง พิจารณา ไตร่ตรองให้ละเอียด รอบคอบและตัดสินใจเพื่อให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายในการ ประเมิน สังก์ อุทรานันท์ (2532: 292) ได้เสนอแนะให้ใช้รูปแบบการประเมินหลาย ๆ รูปแบบ ผสมผสานกัน เพราะการใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างเดียวย่อมอาจทำให้เกิดจุดบกพร่องในการ ประเมินได้

งานที่วิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ศิริพร เปลี่ยนผดุง (2538) ได้วิจัยเรื่องบูรณาการในหลักสูตรสำหรับกระบวนวิชาชีพ พยาบาล: กรณีหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนวิชาชีพพยาบาลผู้ใหญ่เกิดจากการรวมเนื้อหาวิชาจากกระบวนวิชาเดิม 11 วิชา 23 หน่วย กิต และจัดเป็นกระบวนการศึกษาใหม่ 4 กระบวนวิชา 14 หน่วยกิต แต่ละวิชามีเนื้อหาจากทั้ง 3 ภาควิชา โดยมีกระบวนการศึกษาเป็นแกนหลักทั้ง 4 วิชา มีความยากง่ายของเนื้อหาใกล้เคียง กัน อาจารย์ผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตหัวข้อเนื้อหา การจัด ประสบการณ์การเรียนการสอน และวิธีวัดผลประเมินผลกระบวนวิชาโดยรวม ส่วนรายละเอียด เนื้อหาวิชาแต่ละชั่วโมง อาจารย์ผู้สอนแต่ละคนเป็นผู้เลือกวางแผนการสอน จัดทำเอกสาร ประกอบการสอนและออกข้อสอบด้วยตนเอง อาจารย์ผู้สอนและผู้รับผิดชอบในการบริหาร

หลักสูตรต่างมีความเห็นว่า การจัดหลักสูตรลักษณะนี้ทำให้หน่วยกิตลดลง และลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาได้ แต่อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่และผู้บริหารระดับภาควิชาบางท่านเห็นว่าเวลาที่ลดลงทำให้สอนไม่ทัน เนื้อหาวิชาที่สำคัญหายไป ในขณะที่ผู้รับผิดชอบในการบริหารหลักสูตรส่วนใหญ่เห็นว่า เนื้อหาวิชามากเกินไปในวิชาการฝึกปฏิบัติการ พยาบาล นักศึกษาต้องแบ่งเป็นกลุ่มหมุนเวียนแยกกันฝึกปฏิบัติตามแผน กำหนดการฝึกปฏิบัติการพยาบาล การหมุนเวียนนี้ทำให้นักศึกษาบางกลุ่มมีประสบการณ์ไม่ต่อเนื่อง แม้จะเป็นการฝึกปฏิบัติในวิชาเดียวกัน และไม่ปรากฏว่าการกำหนดชั่วโมงวางแผนหรือชั่วโมงที่มีการสรุปร่วม เพื่อชี้ให้นักศึกษามองการผสมผสานในวิชาแต่อย่างใด นักศึกษา ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการเรียนการสอนแต่อาจารย์ผู้สอนและผู้รับผิดชอบในการบริหาร หลักสูตรเห็นว่าชั่วโมงที่ลดลง ทำให้ไม่แน่ใจคุณภาพด้านทักษะ ปัญหาของการจัดหลักสูตรและการสอนกลุ่มวิชานี้คือ การวัดและประเมินผลโดยเฉพาะวิชาภาคปฏิบัติ ซึ่งแต่ละภาควิชาต่างวัดผลเอง แล้วยนำมาตัดเกรดร่วมกัน ทำให้มีปัญหาขัดแย้ง การสอนร่วมกันเป็นทีมกระทำได้อย่างเพราะภาระงานมาก ประสานงานยาก อย่างไรก็ตามผู้บริหารเกือบทุกคนเห็นว่าการจัดหลักสูตรลักษณะนี้ โดยหลักการแล้วเป็นวิธีที่ดี สมควรสนับสนุนให้เกิดขึ้นในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิตต่อไป

ปีพ.ศ. ๒๕๔๐ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมไทยระดับอนุบาลสำหรับเด็กไทยในโรงเรียนนานาชาติ โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร คือ ขั้นที่ 1 สร้างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้แก่ อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารและทฤษฎีการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม บูรณาการเนื้อหาภาษาไทยเข้ากับเนื้อหาวัฒนธรรมไทย เป็นหลักสูตรเสริมและเป็นหลักสูตรที่บูรณาการเข้ากับการสอนในหลักสูตรปกติของโรงเรียนนานาชาติ ผลผลิตของการวิจัยได้แก่ เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร หลังการทดลองเด็กทั้ง 3 กลุ่มคือเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่หนึ่ง เด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และเป็นภาษาต่างประเทศ มีเจตคติ ความรู้และทักษะด้านภาษาไทยและด้านวัฒนธรรมไทยสูงขึ้น

พิษณุ เดชใจ (๒๕๔๐) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยกลุ่มทดลองเรียนด้วยการสอนแบบบูรณาการที่ใช้เทคนิคบูรณาการแบบยั่งยืน ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ทำการสอน 20 คาบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อ

สิ่งแวดล้อมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า การสอนภาคทฤษฎีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมภายหลังสอนของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติการสอนและภาคปฏิบัติคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมภายหลังการสอนของนักศึกษา กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง ก่อนการสอนและหลังการสอนภาคปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม ก่อนการสอนและหลังการสอนภาคปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและนักศึกษากลุ่มทดลองมีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมดีกว่ากลุ่มควบคุม

รัตนา แพงจันทร์ (2541) ได้ศึกษาความสามารถเขียนคำของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เรียนร่วมในโรงเรียนปกติ จากการสอนเขียนบูรณาการกับเกม ผลการวิจัยพบว่า การเขียนแบบบูรณาการกับเกม มีค่าประสิทธิภาพ 82.85 / 86.66 โดยมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนบูรณาการกับเกมมีความสามารถเขียนคำก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการทดลองเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มีความสามารถเขียนคำสูงกว่าก่อนการทดลอง และอยู่ในระดับ .05

วาสนา แสงคำ (2542) ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการ โดยกลุ่มทดลองสอนแบบบูรณาการและกลุ่มควบคุมสอนตามแนวการสอนของกรมวิชาการ ทดลองสอน 48 คาบ คาบละ 20 นาที ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ทศนคติต่อบุคลิกภาพประจำปีโดยของนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุคนธ์ทิพย์ ดาสิงห์ (2543) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมบูรณาการคณิตศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ ด้วยวิธีการสอนแบบโครงการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความสนใจพิเศษทางคณิตศาสตร์ พัฒนาโปรแกรมขั้นที่ 1 สร้างโปรแกรม ขั้นที่ 2 ทดลองใช้โปรแกรมและขั้นที่ 3 ปรับปรุงโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้โปรแกรมนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สูงกว่าก่อนทดลองใช้โปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โปรแกรมที่ได้มีลักษณะเป็นโปรแกรมเสริมการเรียน ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 36 วัน วันละ 1 ชั่วโมงหลังเลิกเรียน วิธีสอนที่ใช้คือ วิธีสอนแบบโครงการมี 4 ระยะคือ ระยะที่ 1 ชี้นำเข้าสู่โครงการ ระยะที่ 2 ชี้นำพัฒนาโครงการ ระยะที่ 3 ชี้นำเสนอผลงานในโครงการ และระยะที่ 4 ชี้นำสรุปและประเมินผลโครงการ

นิตยา คงเกษม (2544) ได้วิจัยเรื่องผลการเรียนแบบร่วมมือที่บูรณาการกับโยนิโสมนสิการที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมตนเอง การมีแรงจูงใจ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การมีทักษะทางสังคม การพึ่งตนเอง และการมีความสงบทางจิตใจ โดยส่วนย่อยในแต่ละด้านและโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มทดลองมีความฉลาดทางอารมณ์ในทุกด้านโดยส่วนย่อยและโดยรวม หลังการทดลองสูงกว่าการควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

เพ็ญจันทร์ วรรณรัตน์ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การใช้แผนการสอนรายวันบูรณาการกลุ่มประสบการณ์เรียนรู้ตามหลักสูตรประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยการใช้บูรณาการโดยรูปแบบการสอนแบบสอดแทรก (Information Instruction) กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ทุกโรงเรียนและทุกกลุ่มประสบการณ์การเรียนรู้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งหลังจากเรียนโดยครูใช้แผนการสอนบูรณาการรายวันแล้วผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นทุกกลุ่มประสบการณ์ในทุกโรงเรียน ครูผู้สอนที่ใช้แผนการสอนบูรณาการมีความพึงพอใจในระดับมาก การสอนแบบบูรณาการทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน และแผนการสอนที่

ผู้วิจัยสร้างชิ้นช่วยให้ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเกิดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม (2544) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการทางการสอน โดยใช้ภาษาไทยเป็นแกนวิชาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 สร้างหน่วยการสอนบูรณาการโดยใช้ภาษาไทยเป็นแกนวิชา ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้หน่วยการสอนบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านทักษะภาษาไทย หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อุดม คำขาด (2544) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนทั้งโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จังหวัดน่าน ตามโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบ้านสบซุ่น อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จัดหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และแบบภาษาอังกฤษเป็นแกนในการบูรณาการแต่ละครั้งของการสอนตามความเหมาะสม ให้นักเรียนเรียนรู้ในภาคเช้าวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี ภาคเช้าวันศุกร์เป็นกิจกรรมเสริมทักษะกระบวนการส่วนภาคบ่ายเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามศูนย์การเรียนรู้แบบคละชั้น มีศูนย์งานประดิษฐ์ งานบ้าน ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ งานเกษตร และพลศึกษา ผลการเรียนรู้ ในด้านความรู้ ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ และคุณลักษณะของนักเรียนอยู่ในระดับดี เป็นที่พึงพอใจของผู้บริหาร คณะครูและผู้ปกครอง

บังอร พุฒคง (2544) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาฝรั่งเศสแบบบูรณาการเนื้อหา และทักษะทางภาษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของชุดการสอนภาษาฝรั่งเศสแบบบูรณาการเนื้อหา และทักษะทางภาษาที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 90.67 / 82.89 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริพัชร์ เจริญวิโรจน์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเสมียนนารี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตร

บูรณาการที่ใช้สอนพัฒนาขึ้นโดยใช้รูปแบบไฮแมงมุมด้วยความร่วมมือของคณะครูที่สอน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 และผู้วิจัย ใช้เวลาสอน 17 สัปดาห์ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 28.89 และระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 48.89 นักเรียน คณะครู และผู้ปกครอง มีความเห็นที่ดีต่อหลักสูตรบูรณาการ นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน การสอน และเอกสารประกอบการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด คณะครูทุกคนมีความเห็นด้วย เป็นอย่างมากในการพัฒนาและการใช้หลักสูตรนี้ และผู้ปกครองเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการนั้น สรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนสำคัญได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตร ขั้นที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพ ของหลักสูตร ขั้นที่ 3 อบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ขั้นที่ 4 การใช้หลักสูตร ขั้นที่ 5 การ ประเมินผลการใช้หลักสูตรและขั้นที่ 6 ปรับปรุงหลักสูตร ส่วนรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรนั้น พบว่ามีหลากหลายรูปแบบ งานวิจัยบางเรื่องบูรณาการภายใน 2 วิชา บางเรื่องบูรณาการหลักสูตร มากกว่าสองวิชา การใช้วิชาแกนมีความแตกต่างและหลากหลาย ผลของการใช้หลักสูตรแบบ บูรณาการล้วนส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า

งานวิจัยในต่างประเทศ

Thomson (1997) ได้วิจัยเรื่องการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียนระดับกลาง 5 โรงเรียน กรณีศึกษาเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ (การปฏิรูปโรงเรียน การจัดทำโครงการใหม่) วัตถุประสงค์ ของการวิจัย ได้แก่ การนำเสนอ กรณีศึกษาและการขัดเกลาทฤษฎีทางวัฒนธรรม เพื่อพรรณนาถึง ผลที่ปรากฏ เกี่ยวกับการตัดสินใจในด้านหลักสูตรที่สัมพันธ์กับการบูรณาการการเรียนรู้ และ การหาสิ่งสนับสนุนที่จำเป็นเพื่อจะได้บูรณาการหลักสูตรอย่างเหมาะสมหมายถึงวัฒนธรรม การทำงานเป็นทีม วัฒนธรรมของโรงเรียน วัฒนธรรมของตำบล วัฒนธรรม คือ วิธีปฏิบัติใน การทำงานสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การสร้างวัฒนธรรมใหม่ของโรงเรียนเป็นการดำเนินงานทางการศึกษา แบบใหม่ตามความต้องการของหน่วยงานบูรณาการหลักสูตรและการเรียนรู้ การค้นพบเกี่ยวกับ ความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชา ให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผลการศึกษาได้ข้อมูล ทุกด้านอย่างเป็นระบบส่งผลถึงความเข้าใจในผลการเรียน ผลกระทบต่อปรัชญา จิตวิทยา และ การจัดการที่สันนิษฐานว่าเป็นวัฒนธรรมในการทำงาน

Jenks (1998) ได้วิจัยเรื่องการบูรณาการหลักสูตรและการปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนไปตั้งแต่มีการตีพิมพ์ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงในปี ค.ศ. 1980 การศึกษาในยุคใหม่นักเรียนคาดหวังที่จะได้เรียนรู้ ทั้งความรู้และเน้นทักษะการนำไปประยุกต์ใช้มากขึ้น โรงเรียนแห่งหนึ่งได้ตอบสนองแนวคิดนี้ โดยการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ เป้าหมายของโปรแกรมได้แก่การปรับปรุงการเรียนรู้ของ นักศึกษา โดยการช่วยเหลือนักเรียนชั้นปีที่ 2 เพื่อการปรับตัวเมื่อเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้เห็นจุดเด่นเพื่อการปรับปรุงทัศนคติต่อการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียน การเลือกรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรบังคับเกิดผลสมบูรณ์ โดยโรงเรียนได้มีการพัฒนา วิสัยทัศน์เพื่ออนาคตอย่างชัดเจน มีการประเมินความต้องการและจัดทำข้อตกลงร่วมกันที่จะทำ สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับนักศึกษา

Goods (1998) ได้วิเคราะห์การบูรณาการหลักสูตรภาษาอังกฤษและสังคมศึกษาของครู มัธยมศึกษา การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อหาเหตุผลของครูในการเลือกเนื้อหาเพื่อ การบูรณาการในหลักสูตร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครู 5 คน สังเกตการประชุมของคณะครู และตรวจสอบการบูรณาการตามที่ระบุไว้ ผลการวิจัยพบว่าการบูรณาการอยู่ในระดับต่ำ เหมือนกับว่าไม่มีการบูรณาการเลย เหตุผลที่ไม่มีการบูรณาการได้แก่ ครูไม่มีเวลาในการวางแผน ความแตกต่างทางความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในการบูรณาการ และขาดการสนับสนุนอย่าง สม่ำเสมอจากคณะผู้บริหาร ความลังเลในการยกเลิกการควบคุมเนื้อหาของครูที่แตกต่างไปใน สาขาวิชา เป็นแรงจูงใจทำให้ครูไม่บูรณาการหลักสูตร แม้ว่าครูหลายคนจะเห็นด้วยกับ ความสำคัญของการ บูรณาการหลักสูตร ความกดดันที่เกี่ยวกับโครงสร้างด้านเนื้อหาวิชา บดบัง ความปรารถนาในการบูรณาการ เกิดความขัดแย้งอย่างกว้างขวางระหว่างความเข้าใจในค่านิยมของ ครูเกี่ยวกับการ บูรณาการหลักสูตร และการบูรณาการหลักสูตรให้เกิดผลอย่างแท้จริง

Johnson (1999) ได้วิจัยเรื่องผลของการบูรณาการหลักสูตรและวิธีการสอนแบบเร่งรัดให้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่อยู่ในเมือง วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการหลักสูตรและวิธีการสอน แบบเร่งรัดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่าน และศึกษาผลที่เกิด จากพ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำการบ้านเกี่ยวกับการอ่านของนักเรียนเกรด 1 ที่อาศัยอยู่ในเมือง การวิจัยได้ออกแบบเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการอ่านของนักเรียนเกรด 1 ในเมือง ที่เรียน

โดยวิธีเร่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนกับนักเรียนเกรด 1 ในเมือง ที่เรียนโดยผ่านการสอนแบบรายวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ในการอ่านเป็นการบ้าน และคะแนนทดสอบประสิทธิภาพของนักเรียนเกรด 1 ที่สอนด้วยวิธีเร่งให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มที่พ่อแม่มีส่วนร่วมในการทำการบ้านเกี่ยวกับการอ่านพบว่านักเรียนมีทัศนคติต่อการอ่านดีขึ้น นักเรียนที่มาจากรอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีผลการอ่านสูงขึ้นเมื่อได้เรียนรู้จากหลักสูตรแบบบูรณาการ

Dougherty (1999) ได้วิจัยเรื่องการบูรณาการหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยที่สาธิตวิธีการสืบสวนปรากฏการณ์การศึกษาเชิงคุณภาพและตามธรรมชาติ ผลการวิจัยพบว่าการบูรณาการหลักสูตรจะได้ผลดี โปรแกรมการบูรณาการหลักสูตรจะต้องมีการเผยแพร่เป็นอย่างดี จะต้องอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การเตรียมตัวอย่างเหมาะสมให้แก่ครู เพื่อให้ครูทำงานในการบูรณาการหลักสูตร อุปสรรคของการบูรณาการหลักสูตรคือ การแยกหลักสูตรออกจากนักเรียน ครูขาดประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเป็นคณะ สิ่งสนับสนุนที่สำคัญที่สุดมาจากการบริหารและจากบุคลากรทุกฝ่าย

จากการศึกษารายงานวิจัยของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในต่างประเทศให้ความสำคัญกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการ ใช้การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเป็นเครื่องมือในการสร้างวัฒนธรรมในการวางแผนและการทำงานร่วมกัน ผลการใช้หลักสูตรบูรณาการส่วนใหญ่พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนแบบรายวิชาและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน อุปสรรคของการบูรณาการ คือ ครูขาดประสบการณ์ในการทำงานเป็นคณะ ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่มีอุปสรรคดังกล่าวเพราะประชากรในการวิจัยเป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์และมีทักษะในการทำงานเป็นคณะเป็นที่ยอมรับของประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่